

פר' חנוך (כ"ט)

202

1-105155 ת"כ

ב'עמיו. כבר בארנו. שלרש"י אין צורך להודיע שנית. שלמ"מ הוא מטמא אפילו לפסולה שהרי במ"מ מטמא אפילו לור. ולמה נאמר בעמיו? ולא עוד אלא ש"בעמיו" הראשון מיותר לכו"ע אחרי שבפ' כ"ג ילפינו מ"ולאחותו". שהכהן מטמא למ"מ? והנה מה שאסרה תורה לכהנים. אפילו שלא בשעת עבודה ובפרט בזמן שאין בהמ"ק קיים. לטמא למתים - צריך תוספת ביאור וטעם. והמורה בכמה איסורי תורה ביאר, שכך היה מנהג עובדי ע"ז וכומריהם. וכדי להרחיק את ב"י מע"ז אסרה תורה דבר זה. והנה תוה"ק היא נצחית ונתנה מאת קורא הדורות מראש. הצופה ומביט עד סוף כל הדורות. ולפיכך, הדעת נותנת. שהתורה הרחיקה אותנו לא רק מעבודות אליילים ומנהגיהם. שהי' להם בשעת מתן תורה. אלא גם מכל מיני מנהגי שטות. שעתידיים הכומרים לחדש בכל דור דור; וכשנאמר "ובחוקותיהם לא תלכו" - גם על חוקי עמל שבדורות

הבאים נאמר. והנה הרבה שנים אחרי מ"ת נתחדש חוק אצל הרבה מאו"ה. שהכומר הוא כ"סוכן" מאת אדון העולמים. בורא כל הנשמות. ועיקר תפקידו הוא להכניס את הנשמה לגן עדן אחרי צאתה מן הגוף. ולא להורות את האדם בעודנו בחיים את דרך החיים הנצחיים - מסרת ה"כהן". ואין שואל ואין מבקש ממנו דבר אלהים. אלא - להתודות לפניו פעם בשנה ובעיקר לפני המיתה. ושה"כהן" ילוה אותו לבית עולמו; ואז הנפטר בטוח. שבג"ע תהיה מנוחתו. שהרי ה"סוכן" המיופה כח מחל לו על כל עונותיו ובמו ידו הוליכו ופתח לו שערי ג"ע. וכידוע היו כומרים כאלה. שהי' מכריזים בכסף מלא תעודת מחילה למפרע על החטאים. שיעשה האדם במשך תקופה ידועה (לפי רוב שנות המחילה "ירבה מקנתו"...). וכבר קראו תגר על מנהג מוזר זה. המרבה פשעים בעולם. טובי חכמי וסופרי או"ה. אבל לא כן. הוא חלק יעקב מאת ה'; תורתו היא תורת חיים. ולכהניו מטרה רמה ונשאה בחיי העם: להורות את הדרך אשר ילכו בה. ואת המעשה אשר יעשו כל ימי חייהם. כאמור: "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" (דברים ל"ג). ותפקיד זה הוא הראשון במעלה ורק אחריו נאמר: "ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך" (שם). ולא עוד אלא שהעבודה שבלב. התפילה. ואפילו זו שבצבור. אינה תלויה כלל בכהנים. אלא בלבו ובשפתיו של כל אדם טובו ותפילתו. והי' שומע תפילת כל פה. בלא שום אמצעי. ולפני מי שחטא האדם - לפני ית' הוא מתודה. (אדרבה חטא שאינו מפורסם אסור להתודות עליו בפני שום אדם שש"י זה' מתחלל ש"ש.

ואשרי אדם כסוי פשע). ואין מחילת העונות תלויה בכך אדם. שאין לו תשובה מהיצר הסוכן בו. ואין צריך לומר. שהמפתחות של גן עדן לא נמסרו לשליח. ומי שחטא בזדון בעון. שנאמר עליו: "ונכרתה הנפש ההוא מעמיה" או: "ונתתי את פני בנפש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו". אין בעולם כהן כזה. שאפשר להתודות לפניו ולקבל ממנו מחילה ודאית. אלא עליו להתודות לפני בוחן לבבות || ולבקש ממנו מחילה. והוא רחום יכפר עון בצירוף יסורים או יום המיתה. ולא יועיל ה'ן. הניתן ל"סוכן". ביום עברה לנשמת הנכרת "מעמיו" לתור לו מנוחה בתוך "עמיו"... וכדי שלא יעשו כהני מונח ה' (מעשי "כהני הבמות" להבטיח לאיש הכרות מ"עמיו" מנוחה נכונה ב"עמיו". הרחיקה תורה את כהני ה' מהתעסקות במתים בתכלית הריחוק. - ואפילו ע"מ שלא יכנסו למקדש עד שיטהרו. ואפילו בזמן שאין בהמ"ק קיים. ועליהם להתעסק בעניני החיים להדריכם בתורת חיים ובדרך העולה בית אל. אבל לנפש לא יטמא בעמיו. ולא יטמא בעל בעמיו (בעניני "עמיו". שיאסף הנפטר אל עמיו) להאלו. ש"ע"י זה יתחלל כבודו. ובכה"ג נאמר: "ועל כל נפשת מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא". שלא יטמאו או"א על בנם. הגדול שבכהונה. שהוא יכניס אותם לג"ע. ולא יעשו תשובה כהוגו.

ועיין דברים נחמדים בענין זה בהקדמה לתשובת חתם סופר הנקובים בשם פתחי חותם. שם ביאר יפה כי בעבור הדבך הנה יגדל יותר זכות יצחק בעקדתו מזכות אברהם. כי אלו אברהם אבינו ע"ה שמע קול ה' מדבר אליו באר היטב קח נא את בנך וכי, מה שאין כן יצחק שלא שמע כן רק מפני אברהם אביו, ואף על פי כן האמין באמונה שלמה כי כך הוא רצון ה' שיעקד וישחט ופשט לטבח צארו בשמחה רבה, נמצא שהוא קיים תורה || שבעל פה. ותוא עיקר תורתנו כי בלעדה היה לנו התורה שבכתב כדברי הספר החתום. ובוה יתיישב באר היטב קושית המגן אברהם ריש סי' תעד למה אנו אומרים ב' בסיון זמן מתן תורתנו והלא אנו קיימא לן כר' יוסי דב' בסיון ניתנה תורה. אבל ביאור הענין כי באמת גם לר' יוסי היה מהראוי שתנתן תורה

2) כ"ט (א"ה)

1) מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי ששת ימים תעשה מלאכה. ברש"י ז"ל ללמדך שכל המחלל את המועדות כאלו חלל את השבתות. הענין כי שבת קבוע וקיימא מששת ימי בראשית מה שאינו כן מועדות תלוין בקביעת בית דין. מכל מקום החובה עלינו שיהיו לנו המועדים קדושים ונשגבים בעינינו כמו שבת קודש; ואל יקל בעינינו לאמר הלא אך מצות חכמים היא מצות אנשים לחוג את החג באותו יום דוקא. כי ידוע נדע ונאמין באמונה שלמה כי הקב"ה מטעים לדעת חכמיו ודבריהם דברי אלקים חיים המה. כאמור אתי במקום אחר לפרש מאמר חז"ל (שמו"ר מז) פסל לך שני לחות כנגד ב' תורות שבכתב ושב"על פה. לחת כתיב ללמד ששניהם שוים ופסולת שניהם כאחד. הרצון כי ערך תורה שבעל פה שוה לערך שבכתב ומי שפוסל ומוצא מום בבעל פה מעל עליו הכתוב כאלו פסל תורה שבכתב. והיטב אמר שכל המחלל את המועדות כאלו חלל את השבתות.

11

גלכב אם יעשה שלום את איש אשר חטא
 נגדו או ישמר להוציא מפיו מלה או הגה
 מזכירת עונות הראשונים, כי טוב שישכחו לבצח
 ויאבד זכרם (עיין מדרש ב"ר פ' עד מובא
 בילקוט שמעוני פרשת ויצא קפדנותן של אבות
 ולא ענותנותן של בנים, קפדנותן של אבות
 וירב יעקב בלבן זכרו ולא ענותנותן של בנים
 מדוד ויברת דוד מגיות ברמה ויבא ויאמר לפני
 יהונתן מה עשיתי מה עוני ומה חטאתי לפני
 אביך כי מבקש את נפשי (שמואל א, כ) מוכיר
 שפיכת דמים בפיוסו עיי"ש). והנה בשעה
 שצוה ה' את משה על דבר לוחות שניות כבר
 נתפייס להם לישראל וכמאמר חז"ל (מובא
 ברש"י דברים ט, יח) ארבעים האמצעים בכעס
 ולבסוף נתרצה להם ביום הכפורים, ואם כן
 מדוע אחרי כל אלה הזכיר הקב"ה למשה שבירת
 הלוחות לאמר אשר שברת בשגם אין
 לזכירה זו צורך בקרא. ושפיר דרש ר"ל מדלא
 אמר הקב"ה למשה סתם וכתבתי על הלוחות
 את עשרת הדברים רק הוסיף להזכיר שבירתן
 במלות אשר שברת על כרחך מבואר מזה קילוס
 ושבה למשה, דלולא כן לא הזכיר דבר זה
 בשעת פיוס ורצון.

בששי בסיון רק שמשה רבנו ע"ה הוסיף יום
 אחד מדעתו על ימי ההגבלה משום דדרש היום
 ומחר היום כמחר והקב"ה הסכים עמו, ועל כן
 נתאחר זמן מתן תורה עד יום ז'. וכבר ביאר
 לנו ק"ז בעל חתם סופר זצ"ל שמוה יסוד
 מוסד לתורה שבעל פה, שמוה נראה שהקב"ה
 מסכים לדברי חכמים וכאשר יצא מפיהם כן
 יעשה. והנה בשבת פנ אמרו מנא לן דהסכים
 על ידו ולא שרתה שכינה עד צפרא דשבתא,
 נמצא דבזה גופא שלא ניתנה תורה בששי בסיון
 בזה הדבר בעצמו נתחזקו יסודי תורתנו, כי
 בו ביום נבנו עמודי תורתנו להאמין באמתת
 דברי חכמים. והיטב נאמר על ששי בסיון שהוא
 זמן מתן תורתנו, ודו"ק (כי הוא נפלא ב"ה).
 ושוב נאמר לי כן ביישוב המגן אברהם הנ"ל
 בשם ק"ז הגאון מהרש"ס זצ"ל.
 עוד שם בגמ' שבר את הלוחות ומגלן דהסכים
 הקב"ה על ידו דאמר ר"ל אשר שברת
 יישר כחך ששברת. ודרש זה צריך ביאור כי
 איך יוציא מלת אשר מפשוטו ויירשהו ללשון
 אישור ויישר. אבל נראה לי כי מדרך איש

(3)
 מע
 (4)

זו. וספרתם לכם וגו'. לומרם לכם קד', לזכ שיהו ה'
 לספור שבע שבתות, ולאמרו ז"ל (זוכר ח"ג ל"ז) כי
 לזכ שבו בעומתת מזרים ולזה ה' לזכונג לאומה זו זן זה
 כמשפט נזה שדינה לספור ז' נקיים, ולזה שיספרו שבעה
 שצעות ולזו יכיו מוכשרים להכניסותם כלה לחופה, והגם כי
 שם ז' ימים וכאן ז' שבעות, לזכ הפלגת העומתה, וגם
 היותה ככללת ישראל ישרל ישרל התמים דעים כי כן משפט, ועיין
 מה שפירשתי בפסוק (יתרו י"ט א') בחדש השלישי ללח
 וגו', והוא מאמר הכתוב כאן וספרתם לכם פי' סוגת ספירה
 זו היא לסיבתם לטברכתם שזולת זה תיכף היה כי נותן להם
 התורה, ולדרך זה ידויק על נכון טעם ממחרת השבת ולא
 מיום השבת עצמו, כי כן משפט הספירה שיהיו כל הימים
 שלימים, ולזכ שיום ע"ז נייסן שהוא יום השבת האמור כאן
 מקלה היום היו עדיין בחרן מזרים קה) לזה ינו ה' לספור
 ממחרת, והגם כי זה היה בפסח מזרים קה), כמשפט הזה
 יעשה בלוחות פרק עצמו מידי שנה שנה, כי כמו כן יעשה
 פסוד ה' קה) כידוע ליודעי חן, וכפי הפשט לזכרון העובר ביום
 השבת לזכרון כי שש ימים (שמות ל"א י"ז) והמשכיל יבין קה).
 ועיין מה שפירשתי בפרשת בראשית בפסוק (ב' א') ויכל
 אלהים ביום השביעי, ובדרך רמז רמז בלומרם וספרתם ע"ד
 לומרם ז"ל כי נשמות עם בני ישראל הם נבחינות הלוחות,
 ובחלמעות תלולתי הנפש ועומתות התישוע ותלכלכו ויחשיך
 לורם, ולאמרו ז"ל (ויק"ר ל"ב) כי הלוחות סופריעונו כיו. לזה
 אמר וספרתם לכם פי' בלחמעות מנין זה אהם מאליים
 כסופריעונו אה עצמיותם קה):

"דבר אל-בני ישראל וגו' והבאתם את-עמך ראשית קצירכם".
 ובמדרש: "על ידי מצות העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען,
 שנאמר: ונתת לי לך ולזרעך אחריו" על מנת ואתה את-ביתי
 תשמר", ואיזה, זה מצות העומר".
 העומר הוא של שעורים, מאכל בהמה, כמו שאמרו במנחת סוטה
 שהיא של שעורים: "כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל
 בהמה". הרי שקרבן של שעורים מסמל מאכל בהמה, האדם, מבחינה
 הוגופנית, הוא כבהמה, ואין הבדל אם הבהמה אוכלת תבן והאדם אוכל
 מאכלים מעודנים יותר, טוף טוף בעצם הזיקה למאכל ולמשתה אין
 האדם שונה מבעלי חיים אחרים. וכבר התאונן אדם הראשון ואמר:
 "אני והבהמה נאכל מאבוס אחרי". אלא שמותר האדם מן הבהמה
 הוא אם הוא מרומם ומעלה את מאכל הבהמה לדרגה גבוהה יותר על
 ידי שמוכך אותו ומשפר אותו, בין בשלילה ובין בחיוב, בשלילה כיצד?
 בין אדם לחברו להיזהר משמץ של גול ורמאות וכיוצא, ובין אדם
 למקום לבלי להתגאל במאכלות אסורות של חשש טריפה וכדומה
 מנהאסורים. ובחיוב כיצד? בין אדם לחברו לקיים "הלוא פרס לך עב
 לחמך", ויתפק לך עב נפשך" ו"כי-נתן מלחמו לך לך", ובין אדם למקום
 "ואכלת ושבעת וברכת את-ד' אלקיך", ברכה בתחילה וברכה בסוף,
 ובאופן שיתקיים "זה השלחן אשר לפני ד'". הוא שכתוב: "הניף את-

העמר", להניף ולהעלות את מאכל הבהמה, ולכן יקרא בשם "עומר
 התנופה".

בזמן שהיו ישראל במדבר היה מאכלם לא לחם מן הארץ, אלא לחם
 מן השמים, המן. "ולחם שמים ישביעם". לא התעסקו בזריעה וקצירה
 ובצירה וכיוצא, ומזונם היה רוחני. וכשנכנסו ישראל לארץ, ופסק המן
 מן השמים, והוצרכו לעסוק בעבודת האדמה ולהוציא לחם מן הארץ,
 והיתה המטרה לרומם את הלחם הזה לדרגת לחם מן השמים על ידי
 זיכוכו ושיפורו בין אדם לחברו ובין אדם למקום. והכח הכללי לכך ניתן
 להם על ידי מצות העומר, "עומר התנופה". ולפיכך על ידי מצות
 העומר זכה אברהם לירש - ולהוריש לבניו - את ארץ ישראל.

(5) אה

(2)

לא יגעת ומצאתי

1 | "וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר וגו', ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים" (שמות לב א,ד). ופירש רש"י: "אלה אלהיך" - ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים הם שנקהלו על אהרן, והם שעשו את העגל, ואח"כ הטעו את ישראל אחריו. מבואר בזה כי לא היו ישראל חוטאים בעגל אלמלא הערב רב שהטעו את ישראל אחריו, אמנם יש להבין כיצד הגיעו הערב רב עצמם לחטא זה, שהרי אמרו חז"ל (מכילתא שמות טו ב): "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים", וודאי שגם הערב רב ראו על הים גילוי שכינה, וגם הם היו בכלל "וייראו העם את ד' ויאמינו בד' ובמשה עבדו", ואיך נוכל להבין את פשר ירידתם הנוראה, מהיותם בכלל יורדי הים ומקבלי התורה, לכלל עובדי ע"ז ומחטיאי הרבים.

(6)
שמות
למ
נ

11 | והנה, במה שאמרו חז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים", יש להתבונן, כי לכאורה כיון שראתה השפחה יותר מן הנביאים, היה לה להיות במדרגה נעלה מהם, ועם כל זאת, הנביאים הם "נביאי ד'", ואילו השפחה נשארה בדרגתה השפלה והפחותה - "שפחה", הגם שזכתה לראות בהתגלות ד' יותר מן הנביאים.

6 | מבואר מזה, כי על ידי גודל ההשגה וההכרה כשלעצמה, לא תתהפך מהותו של האדם ולא ישתנה במאומה, כי הגם שרואה וזוכה להכרה נעלה ועמוקה, הרי הוא עצמו נשאר כמו שהיה במדרגתו הקודמת. ולכן אע"פ שראתה השפחה על הים יותר משראו הנביאים, עם זאת נשארה "שפחה" כשהיתה. וכל זה אמור במי שזכה בהשגה גבוהה והכרה נעלה בלא הכנה ועבודה, וכזוכה מן ההפקר. לא כן הנביאים, שמעלתם נקנתה להם בגודל יגיעתם ועבודתם, שעלו מדרגה לדרגה עד שהגיעו בהכנתם לדרגת "נביא", להם הנבואה היא עליה גדולה בעצם מהותם, כי נבואה זו באה להם ע"י שינוי עצמיותם וגודל הכנתם ויגיעתם.

וכן הוא בענין הערב רב, אמנם גם הם היו בכלל הרואים בהתגלות כבודו יתברך, וגם הם הראו באצבע ואמרו "זה אלי ואנוהו" בתוך כלל ישראל, אולם עם כל זאת במהותם נשארו "ערב רב" כשהיו, והגם שזכו להכרה נעלה ובהירה, לא שינתה הכרה זו במהותם דבר, כי זכו לזה מן השמים, ולא ע"י יגיעה ועמל, ולכן, עפ בוא הנסיון הראשון, לא עמדה להם הכרתם, ונכשלו בעוון העגל, כי על אף היותם בעלי הכרה כה גבוהה, הנה בעצמם ובמהותם, הם נשארו "ערב רב" כשהיו.

31 | ונפלאות ראינו בענין מיכה, אמרו חז"ל: "זהו שאמר הכתוב 'לך ד' הצדקה ולנו בושת הפנים' (דניאל ט ז) - אר"י בר אלעאי, עבודה זרה [היינו פסל מיכה] עברה עם ישראל בים, והים נקרע בפניהם" (ילקוט שופטים רמז עד). הנה לנו דוגמא נוראה, מיכה היה בין אלו שראו את התגלות כבוד ד' על הים, והכיר בעליל במי שאמר והיה העולם, ואעפ"כ באותה שעה עצמה היתה עמו עבודה זרה. ולא על הים בלבד אלא מיכה היה גם במעמד הר סיני, ושמע באזניו את הדיבור יוצא מפי הגבורה "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", ובאותה עת ממש היתה עבודה זרה מונחת אצלו, ואיך נבין שהכרה גדולה כזו לא תניאהו להסיר את העבודה זרה אשר עמו. אולם הוא הדבר שאמרנו, כי בהכרה כשלעצמה לא תשתנה מאומה מהותו ופנימיותו של האדם, כי הכרה שלא באה לאדם ע"י עמל ויגיעה, לא תתן ולא תוסיף לאדם, והוא נשאר כשהיה - עבודה זרה עמו.

41 | וכיוצא בזה נתבאר במקום אחר (מאמר פ) בבלעם הרשע, שאעפ"י שזכה לדרגת נבואה כשל משה, עם כל זאת לא נשתנתה מהותו ונשארו "בלעם הרשע" כשהיה, פרץ את כל הגדרים והיה גרוע מן הפחות שבפחותים, וכל זאת משום שאף שהכרתו היתה גדולה ורחבה, אולם מכיון שבלא עמל ויגיעה באה לו הרי הוא עצמו נותר "בלעם" כשהיה, ולא תועיל ולא תוסיף לו ההכרה מאומה.

וכן מפורש אצל ירבעם בן נבט: "והנה איש אלקים בא מיהודה בדבר ד' אל בית אל וירבעם עומד על המזבח להקטיר וגו', וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכול להשיבה אליו וגו', ויען המלך

(3)

ויאמר אל איש האלקים חל נא את פני ד' אלקיך והתפלל בעדי וגו', ותשב יד המלך אליו ותהי כבראשונה" (מלכים'א יג א-ו), וברש"י (וכ"ה בילקוט מלכים רמז רא): "אלקיך - ולא אלוקי, עומד במרדו כבראשונה. ותהי כבראשונה, עומד ומקטיר לעבודה זרה". ובילקוט שם: "אריב"ל, אם תכתוש את האויל במכתש (משלי כז כב), אפילו אתה נותן את הרשע בחמור של חרשים, אי אתה מועיל ממנו כלום, מה בראשונה עומד ומקטיר לע"ז אף בשניה".

באנו להדיא, כי הכרתו הברורה של ידבעם כי "אין עוד מלבדו", לא שינתה את דרכיו ומעלליו, שהרי הוא ראה בעליל שאין ביד אליליו להושיעו, עד שלא היתה הברירה בידו כי אם לבקש מהנביא שיתפלל אל ד' שירפאהו, ועם כל זאת הוא ממשיך לעמוד במרדו ואומר "אלקיך - ולא אלוקי", ומשנרפא שב להקטיר לע"ז כבראשונה, כי הכרה שאינה תולדה של יגיעה ועבודה, אינה משפיעה על האדם כלום והרי הוא "כבראשונה". [ועמש"נ במאמר יב].

וזהו שאמרו חז"ל (מגילה ו ב): "ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם וכו' לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי תאמין". מה שהאדם משיג על ידי עבודה ויגיעה, "שלו" הוא - יגעתי ומצאתי תאמין, אבל אם לא על ידי יגיעה בא לו, עליו אמרו חז"ל "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין", היינו אף אם נדמה לכאורה שיש לו חרבה - לא יגעתי ואעפ"כ "מצאתי", "אל תאמין" - אין לזה ערך ואין בידו כלום. עבודת האדם היא לתקן את עצמו, לסלק ולשרש את הרע שבקרבו, ולהתעלות ממדרגה למדרגה, והרי הוא דומה לשדה המלאה מכשולים, שאם עמל ויגע וסיקל כל אחד ואחד מהם הרי הדרך נקיה והשדה מתוקנת, אבל אם הגביהוהו והעבירוהו מהכא להתם, כל הדרך זרועה מכשולים כשהיתה.

מוצרה לא רצויה

"ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אותם אני ה' אלהיכם" (כג, כב)
 פירש"י "תעזוב אותם" - הנח לפניהם והם ילקטו, ואין לך לסייע לאחד מהם. "אני ה'" - נאמן לשלם שכר.

לכאורה תמוה מאוד הלא בעל השדה איננו מבקש כאן אלא לסייע לעני, כי מלבד שהוא מקיים את המצוה של לקט שכחה ופאה, משים גם לבו לדאוג בעבור העניים, לעזור ולהקל עליהם בלקיטתם, ולמה זה נאסר עליו?

אלא, ירדה תורה לדקות המחשבה הקטנה ביותר של האדם, כי מן הסיוע הזה שמבקש להושיט עתה לעני, נודף ריח של עצמיות, הוא רוצה להפגין כאן שהוא בעל הבית. המניע של הגאווה הוא שמעוררו לזה העזרה ולא מצד רגש של רחמנות בא לעזור ולסייע. סיוע כזה אסור מן התורה, כי לא זו בלבד שהעני לא יחוש בכך הקלה ונוחיות, אלא להיפך הדבר יגביר אצלו עוד את הרגשת העניות.

ולזה צוותה תורה "לעני ולגר תעזוב אותם" הנח להם ללקטם לבדם, שירגישו שזהו שלהם, ובא להם זה ישר מהבורא ית' ולא באמצעות יד שניה, אל יתבלט כאן בעה"ב, אל תופיע כאן בעלות של בשר ודם, כי בעה"ב האמיתי הוא הקב"ה, ועל בעל השדה להרגיש שזה החלק והזכות של העני ולא הוא הנותן, ולכן עליו להרחיק את עצמו מכאן, ובעבור זה ישלם לו הקב"ה שכרו משלם, נאמן הוא לשלם בעבור זה שירגיש שאין הוא בעה"ב, אלא ייחס את כל הכבוד לאל חי הנותן חיים לכל חי. (מעייני החיים)

"והצנע לכת עם אלוהיך"

(באופן נוסף נראה לבאר: דהנה כאשר יבוא בעה"ב יחד עם העניינים לא יחדל שאלו העניינים ישבחוהו ויכבדוהו על מעשיו הטובים שהניח להם לקט שכחה ופאה, ונתן להם ממה להתפרנס ולהחיות את נפשם, וישמח בכבוד שנותנים לו ויפסיד שכרו. ובה יגרע חלקו לעוה"ב כפי שאמרו רבותינו ז"ל. וכיון שחפץ הקב"ה בטובת עמו ישראל ורוצה לזכותם בשכר הטוב לעתיד, על כן ציוה "לעני ולגר תעזוב אותם" – הנח לפניהם ואין לך לסייע לאחד מהם. ורק אז באה התבטחה "אני ה' – נאמן לשלם שכר".

דחנה מצינו בדברי רבותינו, אדם העושה מצוה ונותנים לו בני אדם על זה כבוד ושמח בזה, לא די שיפסיד שכרו אלא עוד יענש. כתוב בספר "חסידים" (סימן ח) ז"ל: כשיצאו רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל להריגה אמר רשב"ג לרבי ישמעאל, אחי מפני מה אני יוצא ליהרג, א"ל שמא היית דורש ברבים ושמת לבך ונחנת מדברי תורה, א"ל אחי נחמתני.

עוד כתב בספר "חסידים" (סי' שס"ז) לכך חכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשמם ולא היו מניחים לכתוב שמם על ספריהם כגון מי שחבר תורת כהנים מכילתא ברייתות ומדרשים ואגדות ותקוני עולם כגון מסי' סופרים, לא כתבו בספריהם אני פלוני בר פלוני כתבתי וחברתי זה הספר, כדי שלא יהנה בעוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב או היו ממעטים לו בעוה"ז זרעו ושם טוב מזרעו כנגד הנאה שנהנה בעוה"ז שקבל הנאה על שמו (עיין ב"שם הגדולים" מעי' ספר הזכרונות שהאריך בנושא זה). ושנה דבריו (בסי' פד) אל תשמח לבך אם יכבדוך כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו לאדם בעוה"ז על מעשיו מנכין מזכיותיו לעוה"ב, ואם תאמר הלא תיקן רבן שמעון בן גמליאל שיעמדו מפניו, לכבוד שמים עשה, לפי שיקבלו שכר על שיקבלו מורא נשיאותו עליהם.

הזסיף שם מרן החיד"א, אוי לעיניים שכך רואות דרבינו מדבר באדם גדול שראוי לכבוד, ואפילו הכי מנכין מזכיותיו, אבל מי שמכבדו אותו יותר ויותר ממה שראוי, ולא עוד שהוא מבקש הכבוד, מה ישאר לו לעוה"ב וענוש יענש. ומי שיש לו לב יפנה עצמו לחשוב בעניינים אלו וישפיל עצמו אולי ירחמו עליו מן השמים ויזכה לעוה"ב, וכבר כתב רבינו לקמן סי' פ"ט אם ישבחוך בני אדם במה שאין בך דאג, עכ"ל.

כתב ה"כף החיים" (סי' תרג סק"ט) אתה הראת לדעת כמה נזק הכבוד, וכל זה אם אינו נוגע בכבוד אחרים, וכ"ש וק"ו וכן בנו של ק"ו אם נוגע בכבוד אחרים גם כן, כגון שמראה חכמתו לפני אחרים שהוא יותר חכם כדי להתכבד בו, וכבר אמרו ז"ל המתכבד בקלון חבירו וכ"ו ועל כן צריך להאדם ליתן דעתו להזהר בזה בתכלית שלא יאבד עולמו בכך ח"ו, עכ"ד.

וכן מצינו בחז"ל כשעושה אדם מעשים טובים בפרהסייה כדי שיכבדוהו, לא די שאין הקב"ה משלם לו שכר טוב עליהם אלא מענישו עליהם בגיהנם. כפי שמסופר בירושלמי (תענה ט): אמר רבי יוסי בן חנינא היתה אשה אחת מרים בת עלי בצלים (כך שמו) שחסיד אחד ראה ציר פתחה של גיהנם קבוע באזנה ושאל אותו חסיד למה היא נדונת בעונש כל כך חמור א"ל מפני שהיתה מתענה ומספרת לכולם שהיא מתענה.

ועד כדי כך החמירו בזה, דנפסק להלכה כאשר אדם מתענה ושואלים אותו בני אדם אם הוא מתענה, מותר לו לשקר ולומר שאינו מתענה אפילו שהוא שרוי בתענית. אם לא שמפצירים בו לאכול ואין לו עצה אחרת להנצל מהם, אז מותר לא לומר שמתענה, עיין בט"ז וב"מגן אברהם" (או"ח סי' תקס"ה).

...

אחד מתחבולות היצר, כאשר רואה שאין הוא יכול להלחם עם האדם ולמנוע ממנו לעשות מצוה, לא מרפס ממנו, אלא נותן לו להתכבד עליה ושישמח בכבוד ההוא, ובזה מרויח שלעתיד לבוא לא יקבל שכר עבור המצוה.

מסופר על ה"חפץ חיים" זצ"ל שכאשר היו נותנים לו כבוד כיאות לאיש כמותו, היה מבקש ומפציר בכל לשון של תחנונים "רחמנות! אנא, רחמו עלי! אל תקחו לי את העולם הבא שלי!"

חסד מושלם

בעוד אופן נראה לבאר: רצתה התורה ללמדנו כיצד נטיב עם הזולת. כאשר אדם נזקק למתנות בשר ודם יש לו בושח וכלימה על זה, ולכן אנו מתפללים ואל תצרכנו לידי מתנות בשר ודם, על כן צוותה התורה מבעל הבית שלא ישאר במקום בשעה שהעניים נוטלים את מתנותיהם. וכמו שכתב הרמב"ם (הל' מת"ע פ"י ה"י) שמונה מעלות בנותני צדקה והמעלה הגדולה שאין למעלה ממנה... פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח שהרי זו מצוה לשמה וכו' ע"ש. וכן הוא בכל מצוות שבין אדם לחבירו צריך לתת למקבל הרגשה טובה, כאילו שהוא אינו בעל הבית, ובזה יקיים את המצוה בשלימות חרצית.

(מ"ב) כל האזרח בישראל ישבו בסכות. נקט דווקא אזרח שהוא לשון תושב, לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל אחד רוצה לילך מן השדה לתוך ביתו לישב בו ושיבה של קבע, וחששה התורה אולי על ידי ישיבת קבע ירום לבבו כי **מצאת יורן כביר וישמן ויבעט על כן נאמר כל האזרח. הרוצה להיות כתושב בעה"ז ולא כגור אליו צוה ה' לצאת מדירת קבע לדירת ארעי כדי שיכיר בפחיתות ערכו שאינו קעח"ן כי אם גר ולא תושב כמדריך בי דיירי ועל ידי זה לא יבטח בצל קורתו כי אם בצל שדי יתלונן, כמו שעשו ישראל בצאתם ממצרים שלא ישבו בכתים ספונין וחשובים כי אם בהיקף ז' עננים אשר כבוד ה' היה כתוכם וזהו בצל שדי ולא בצל**

קרורות כתייהם ארזים. וז"ש כי בסכות הושכתי את בני ישראל וגו'. כי אין לומר שמדבר בסתם סכות של הולכי דרכים דאם כן הוה ליה לומר כי בסכות ישבו בני ישראל מהו הושכתי משמע שהקב"ה בעצמו ובכבודו הושיבם בסכות ואין זה כי אם היקף ז' עננים אשר פרש ה' ענן למסך עליהם כי על כן באו בצל שדי יתברך.

שלושה נביאים בעיקר התעסקו בענייני הכהנים: יחזקאל, חגי ומלאכי. תכנית מפורטת בהקשר זה אנו מוצאים בייחוד בספר יחזקאל: "והכהנים הלויים בני צדוק... המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני... ואת עמי יורו בין קדש לחל ובין טמא לטהור יודיעם. ועל ריב המה יעמדו למשפט... ואת חקתי בכל מועדי ישמרו ואת שבתותי יקדשו" (מד, טו-כד). אלא שטועים אלה הסבורים שעיקר תפקידם של הכהנים הוא עבודת הקרבנות, וטעות זו של הכהנים היא שגרמה לחורבן בית ראשון. אין די בקרבנות, תפקידו של הכהן רחב הרבה. אין הכהן רשאי לראות את תפקידו מצטמצם בתוך ד' האמות של בית המקדש ובשמירה על מעמדה של הכהונה. דברים אלה חשובים ונעלים הם, אולם אין בהם כדי להקיף את כל תפקידי הכהנים. לכן בא הנביא יחזקאל ופירש: "ואת עמי יורו בין קדש לחל ובין טמא לטהור יודיעם. ועל ריב המה יעמדו למשפט וגו'".

בדברי הנביא משוקעים חמישה יסודות של תפקידי הכהונה.
 נוסף על החובה של "לשרתני" – השירות השוטף במעשה
 הקרבנות – יש לזכור את היסודות הבאים – ראשית: "ואת
 עמי יורו בין קדש לחל", שנית: "ובין טמא לטהור יודיעם",
 שלישית: "ועל ריב המה יעמדו למשפט", רביעית: "ואת חקתי
 בכל מועדי ישמרו", חמישית: "ואת שבתותי יקדשו".
 הבה נתבונן בשני היסודות הראשונים: "ואת עמי יורו בין

קדש לחל ובין טמא לטהור יודיעם". גם הנביא מלאכי (ב, ז)
 דיבר על היסודות האלה, אלא ששינה את הסדר: "כי שפתי
 קהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". פתח ב"דעת" וסיים
 ב"תורה" – הוראה. תפקידו של הכהן הוא ללמוד בפני עצמו
 ולהרביץ תורה ברכים. החוויה הדתית של היהדות קשורה
 ודבוקה בעניין הדעת – דעת תורה. אנו היהודים הדגשנו,
 כמובן, הרבה מאוד גם את הצד הרגשי של החוויה הדתית ואין
 זה כלל נכון, כי ההדגש היהדותי על חוויות רגשיות הוא
 חידושה של תנועת החסידות. תנועה זו שמה על עניין זה דגש
 חזק מאוד, אולם יש לזכור, כי הרמב"ם מדבר לא מעט על
 גולש זה וכן רבנו בחיי, וקדמו להם, כמובן, חז"ל. הנה כתוב
 בתורתנו בפירוש: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
 ובטוב לבב" (דברים כח, מז), וברור הדבר שהיהדות שמה לב
 לעניין הרגש, השמחה, ההתלהבות ושאר התכונות הרגשיות.
 אולם אנו היהודים ידענו מאז ומתמיד שבלי דעת תורה אין
 היהודי מסוגל לחוות כדרוש את החוויה הדתית ולהבין היטב
 את יופיה ותפארתה של עבודת השם. ומשום כך הבינונו, כי
 לא זו בלבד שהדעת התורנית היא הגורמת למעשה הדתי, אלא
 שהיא גם מקור נאמן שממנו אפשר לשאוב אושר דתי. היהדות
 אינה יכולה לספק במלואם את כיסופיה של הנשמה היהודית
 לדיכוננו של עולם, לתת גאולת נפש ועמקות דתית רגשית
 ליהודי שנפשו צמאה לא-ל חי – בלי שכל הדברים האלה
 ייעשו בד בבד ובתיאום מלא עם ידיעת היהדות – עם
 ההלכה. זה כמובן מקשה עלינו. אין לנו תשובות קצרות
 ומהירות על השאלה: יהדות מהי? אין אנו מסוגלים להסביר
 יהדות על רגל אחת. בדת משה וישראל ישנם מעט מאוד
 טקסים, ולפי השקפתנו – כל מעשה דתי שאינו מבוסס על
 הלכה, הריהו דל בתוכנו.

יתירה מזו: כל פעולה ביהדות מוסדרת בדרך של הגיון
 ושיטה. הצד האינטלקטואלי שבפעולתנו הדתית עולה במשקלו
 לא פעם על הצד הרגשי; כל פרט ותנועה במעשינו הדתיים
 מוגדרים באופן שיטתי. כשם שבמכונה כלשהי באה לידי
 הפעלה איזו נוסחה מתמטית, כך בכל עשייה של מצווה
 מופעלת נוסחה הלכתית.

תפקידו השני של הכהן הוא – הוראה: "כי שפתי קהן
 ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". תורה והוראה דבר אחד הם:
 הסברת הלכה למעשה. כל מי שבקי בתולדות ההלכה שלנו
 יודע יפה, כי ישנו הבדל בין ההלכה העיונית לבין ההלכה
 למעשה, וכי דומה ההבדל הזה בערך למה שמכריל בין פסיקה
 תיאורטית לבין הנדסה מעשית.

הנה אנחנו יודעים שהחידושים העיוניים בענייני האנרגיה
 הגרעינית ידועים היו לאנשי מדע שנים לפני מלחמת העולם
 השנייה, אולם צריך היה שאת הידיעה העיונית יוציאו צוותים
 גדולים של אנשי מדע מן הכוח אל הפועל.

יכול שתלמיד חכם גדול יאמר שיעור נפלא בפני שומעי
 לקחו, אולם יתקשה בעניינים של הוראת הלכה למעשה. אפשר

7
 שיהיה אדם למדן גדול בלי שיהא מורה הוראה, אולם אי אפשר להיות מורה הוראה בלי להיות למדן. אולם אף הלמדן שהוא מורה הוראה למעשה, צריך שיהא לו כישרון של אינטואיציה; צריך הוא להכיר את הנסיבות הרחבות שבהן ההלכה המסוימת משתבצת. הכרתי הרבה בני ישיבה שידעו יפה יפה את פרקם ב"יורה דעה" ואף ידעו להשיב בעל-פה על כל שאלה שהוצגה בפניהם עיונית, אולם משנתבקשו לפסוק באיזה פרט מעשי מזערי – לא ידעו.

נעבור כעת ליסוד השלישי שהזכרנו קודם: "ועל ריב המה יעמדו למשפט". לאחר ה"יודיעם", כביטוי לידיעת תורה, בקיאות וחריונות ולמדנות כוללת – צריכה לבוא הבנת הכהן-הרב כנסיבות הזמנים והתנאים המקיפים. יפה ונכון הוא המעשה שאנו עושים בחינוכם וטיפוחם של צעירים גדולי תורה, אולם לא די בכך. צריך לאלף אותם גם בהליכות עולם שידעו כיצד לכוון תמיד את דברי ההלכה למצבים הקונקרטיים.

11
 16
 17
 הכהן צריך שיהיה לא רק למדן מופלג, אלא גם גיבור ואמין ברוחניות. כשהוא מגדיר את חובותיו של המלך אומר הרמב"ם: "ותהיה מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה'" (הלכות מלכים ד, י). הכהן-הרב בימינו דומה למלך – "מאן מלכי רבנן". ממילא הטילה עליו התורה את החובה להיות מזוהה עם השאיפה להטיף לצדק מוחלט. בעבודה הרבנית זהו עניין המצוי בתחום שבין אדם לחברו, עניין של הצדק

18
 31
 36
 החברתי. הכרתי הדבר שיהיו לו לכהן-הרב תכונות של אומץ רוח. כך נהגו גדולי ישראל האמיתיים שלא החניפו לתקיף ולגביר, ופסקו לרוב לטובת העניים והמדוכאים, ככל שדרשה מידת הצדק. כשאנו סחים בדבר גדלותם האמיתית של גדולי ישראל, אין אנו מונים בעיקר מצוות שקיימו וחומרות שנהגו בהן, כי אם מדברים אנו על צדקתם ועל מידותיהם המוסריות. מזה דורות רווחים בעם סיפורים נפלאים על גדולי ישראל. אבי זקני ר' חיים היה גאון עולם שהכניס מהפכה של ממש בעולם הלומדות באופן שיטתו בהגדרת ענייני הלכה, בדיוק שאין כמעט דומה לו. כשנפטר מן העולם ובאו לשאול מאבא מארי מה לחקוק על מצבת קבורתו, הציע את הנוסח הבא: "פ"נ ר' חיים בן ר' יוסף דוב הלוי רב החסד"...

ועל ריב המה יעמדו למשפט במשפטי ישפטהו" – זוהי התכנית המרכזית של הנהגת הרב. "לא תגורו מפני איש" (דברים א, יז) – זוהי התכונה הנדרשת והיא משתקפת באופנים רבים: כלול בה עניין היחס האנושי עם בני הקהילה וסתם יהודים – "כקטן כגדל תשמעון" (שם); וכן מעורבות בהנהגת הקהילה למעשה, יחס נכון לגבאים ומנהיגים בכל הנוגע להצעות של שינויים בסדרי תפילה ומנהגים. הרב-הכהן צריך להיות אמין כוח. אסור לו להיכנע ללחצים.

19
 הוא הדין בכל הנוגע לענייני ההוראה. יש לנו (כאמריקה בייחוד) גבאי קהל וסתם בעלי בתים, הסבורים כי אפשר וצריך ללחוץ על הרב שיפסוק הוראה לפי סברותיהם שלהם. לפעמים אפשר גם לאבחן סימנים של גסות רוח וחוצפה אצל מפעילי הלחצים האלה. והרב צריך שיוכור לעולם את הפסוק "ועל ריב המה יעמדו למשפט במשפטי ישפטהו" ולעמוד על עומדו בלי אימה ופחד.

שלושת החצים צדה אורה לשלח לי למטרה" (שמואל-א כ, כ).
 פסק הוראה הוא כבחירת "שליחת חץ". נחוצים זריזות וכוש
 כדי לדייק ולקלוע אל המטרה; נחוצים אומץ, ביחוד עם ידיעה

מראש שלא תמיד מצליחים לקלוע למטרה ולא בכל שורה
 הצלחה. לפעמים נאלץ הרכיכה לזכור גם את הנאמר
 בהמשך: "לך מצא את החצים... הנה החצים ממך והלאה".
 ייתכן שהרב-המורה לא היה זהיר ו"ירה" הורה" למטרות
 מרחיקות-רחוקות מדי שאין הן יכולות להתקבל עלידי
 הציבור; היתה בהוראה קיצוניות יתירה, קנאות מוגזמת.
 במצבים כאלה יקרה לפעמים שהרב-הכהן מרגיש עצמו לפתע
 כבודד במערכה, מאין לו עוזר וסומך, והוא רוח מדוכא,
 פורך שהיה דוד בעת פרידתו מיהונתן: "ויבכו איש את רעהו
 עד דוד הגדיל" (שם, מא). ואמנם ייתכן שהרב הרחיק לכת
 ודרש מהציבור דבר שאינו ניתן להגשמה בתנאים הקיימים
 אותה שלעה. קורה שהרבנים אצים כדרם למעלה מן ההכרח,
 ורצוי שיזכרו אז את דבריו של יהונתן לדוד בהמשך: "אשר
 נשבענו שנינו אנחנו בשם ה' — הרב בישראל מושבע ועומד
 מהר סיני למלא את משימתו: "ה' יהיה ביני ובין ורעי
 ובין ורעך עד עולם". אין זה נורא אם אנו לפעמים "מוריס את
 החצים" שלנו רחוק מדי.

ומלים אחדות בעניין היסוד הרביעי: "ואת תורתך ואת חקתי
 ככל מועדי ישמרו": בעצם היה צריך לכוון את היהודי הנאמן
 בשם "עושה מצוות", כאשר הביטוי "שומר מצוות" (ואת
 חוקתי ישמורו") בא להצביע על החובה לשמור על כך
 שהמצוות אשר היהודי עושה יונתלו לבניו אחריו. שמירה היא
 למעלה מן העשייה, שהרי אנו יודעים שאפילו שומר חיים
 חייב בפשיעה, ומדי פשיעה גדולה מזו שאין היהודי שומר על
 קניינו תורה ודעת שינחלו עמו ואחריו בני ביתו? וממלא, אם
 הנביא השתמש בביטוי "ואת חקתי ישמרו", בוודאי התכוון לא
 רק לקיום מצוות בלבד אלא בעיקר — לשמירתן לדורות
 הבאים.
 לי נדמה שהיהודי, ככל השייך למצוות, אינו רק בגדר של
 "שומר חיים", כי אם בגדר של "שואל" שנהנה מהשמירה.

18

היהודי בלעדי תורה ויקני הוא. אנו נהנים מלימוד תורה,
 מעומקה ומרוחבה, ובתורת "שואלים" אנו חייבים אפילו
 באונסין, ושייך לומר עלינו "ונקרב בעל הבית אל האלהים"
 (שמות כב, ז).
 הביטוי "שומר" יש לו בלשון הקודש שני מובנים:
 שמירה — נטירה כשפוטה ושמירה-זכירה, כגון "ואביו שמר את
 הדבר", או ציפיה לקראת העתיד, כגון "נפשי לה' משמרים
 לבקר" (תהלים קל, ו). אנו צופים לעתיד והרינו כבחנית
 שנמרים. "שומר מצוות" מוכבם להיות בעל יכולת לראות
 ולחזות מראש, בעל כישרון לאחוז באמצעים למניעת קלקולים
 ורחתיים, איש אשר אלה לו — הוא "שומר מצוות" במלוא
 מובן המלה.

אנו חייבים להיות "שומרי מצוות", היינו שומרי יהדות —
 אפים את הסכנות האורכות ומשתדלים למנען; שומרים שלא
 יארע כירסום ולא חחול ירידה: "נפשי לה' — משמרים
 לבקר". שמירת המצוות כמוכן זה מצביעה על כך שנפשנו לה'.
 ולכן תפקידם הראשי של הרבנים לעשות למען החינוך; להקים
 ישיבות ומוסדות תורה בלי חינוך יהודי כל-יזומי, מקיף ועמוק
 — מה הוחלת לנו היהודים שומרי האמונה? והוא הדין ביחס
 להקמתם של בתי כנסת מתאימים בכל מקום שמחוקקים חיים
 קהילתיים חדשים. לנגד עיני הרבנים-הכהנים צריכה לעמוד
 המטרה של יריית "חצים ממך והלאה". צריך לדאוג ליום
 המחר.

הדבר השני שעלינו לעשותו הוא עידודה ופיתוחה של
 ספרות ברמה אינטלקטואלית גבוהה שתהא הולמת ברוחה את
 צרכינו הרוחניים. היהדות הדתית — באמריקה ובכל מקום
 אחר — צריכה לזכות בהערכה מצד החוגים היהודיים
 האינטלקטואליים ההולכים וגדלים כימינו. אין כמעט משפחה
 כעמנו שלא ימצאו בה אקדמי אחד או שניים. התופעה קיימת
 ונפוצה. אם נצליח לרכוש את אהדתו ויחסו החיובי של
 האינטלקטואל היהודי — נרכוש ממילא יחס של כבוד מכל

85

אולם ביהדות אין מקום לכך. אצלנו היה הכהן הראשון, אהרן, גם כהן וגם נביא, והיה שקול — כך אומרים לנו חז"ל — כנגד משה רבנו. ועוד אומרים חז"ל, כי "כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו" (יומא עג ע"ב). כהן בישראל אינו מי שמבקש תמיד לשמור על סטאטוס-קוו או מי שמחניף למלוכה. הכהן ביהדות שייך לקטגוריה של "שומרים לבקר שומרים לבקר".

שאר היהודים. לשם כך נחוצה ספרות רצינית וברמה גבוהה, עם שתהא פופולרית ומובנת גם לציבור הרחב. ספרות הגותית אינה, כמובן, פועלת לאלתר וכו' במקום. מנהגה הוא לחתור במעמקים ולהתקדם לאט לאט לעבר הכרתה על-ידי הרבים.

"ואת שבתותי יקדשו" — מהו משמעו של היסוד החמישי הזה? כיצד יכול וצריך הרב-הכהן לקדש את השבת? מה עליו לעשות בנידון? מסתבר שהתנהגותו, אורח חייו, דיבורו ומשא-ו-מתנו של הרב — צריכים לעורר כבוד והערצה. לא כתוב כאן "ואת שבתותי ישמורו", כי אם "ואת שבתותי יקדשו". הרב צריך לראות עצמו כנציג התורה שבכתב ושבעל-פה בפני אנשי קהילתו — "אנכי עמד בין ה' וביניכם" (דברים ה, ה).

כאן נדרשת זהירות מרובה ביותר: הן ידוע לכולנו מה היתה התייחסותם של חז"ל לתלמיד חכם "שנמצא רבב על בגדו" (שבת קיד ע"א) וכיצד התייחסו לתלמיד חכם "המרכה סעודתו בכל מקום" (פסחים מט ע"א). גם בדברים הפעוטים האלה צריך הרב להיזהר עד מאוד. אסור לו לרב שיהא לו חלק בחברה שיש בה קלות ראש וסגנון דיבור בלתי מבוקר. דרוש שהרב יהא גם אישיות מוסרית — "ואת שבתתי יקדשו". והעניין הוא שגם הקדושה מידבקה. יהודי סתם הנפגש עם רב שנודף ממנו ריח קדושה, אף הוא מתחבר לטהור.

ולש עוד היבט אחד שראוי לתשומת לב. אנו רגילים מזה זמן רב לדייק בהגדרת הנפרדות של "כהן" ו"נביא", וידועה המסה שכתב בזמנו אחד-העם בעניין זה. הוא מתאר את הנביא כאיש מהפכן, רודף צדק, שאינו נכנע לדעת הקהל, האיש המתרומם מעל ההמון ואינו חושש לייסורין, אלא תמיד מטוף ודרוש אל האמת. ואילו את הכהן מתאר אחד-העם כאיש המשלים עם הסטאטוס-קוו ורוצה תמיד לחיות בשלום עם דעת הקהל, ומוכן לשם כך אפילו להחניף לתקיפים ולגנבאים. יש לכאורה מקום לעשות הבדלה בין שני הטיפוסים האלה.